

OTLARDA REVMAKTIK YALLIG'LANISHNING ETIOLOGIYASI, OLDINI OLISH VA DAVOLASH

Djabbarova Dilnoza Xasilbekovna

Sam.SVMChBU TF assistenti

Shonazarov Mirjalol Shokir o'g'li

Sam.SVMChBU TF magistanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20677835>

Annotatsiya. Mazkur maqolada otlarda uchraydigan revmatik yallig'lanish (laminit) kasalligining etiologik omillari, patogenezi va zamonaviy davolash strategiyalari tizimli tahlil qilinadi. Tadqiqotda kasallikning rivojlanishida metabolik buzilishlar, noto'g'ri oziqlantirish rejimi va toksik ta'sirlarning o'rni ilmiy asoslab berilgan. Shuningdek, kasallikni erta bosqichda aniqlashning diagnostik ahamiyati hamda konservativ va jarrohlik usullari orqali davolash samaradorligi yoritilgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, revmatik yallig'lanishni samarali boshqarish uchun nafaqat farmakoterapiya, balki ratsionni optimallashtirish va ortopedik parvarishni o'z ichiga olgan kompleks yondashuv talab etiladi.

Kalit so'zlar. revmatik yallig'lanish, laminit, Otlar, etiologiya, metabolik buzilishlar, oqsoqlik, davolash, profilaktika, ortopedik parvarish.

Kirish

Otlarda revmatik yallig'lanish (pododermatitis aseptica diffusa yoki laminit) tayanch-harakat apparatining eng og'ir va nogironlikka olib keluvchi kasalliklaridan biri hisoblanadi. Ushbu patologiya tuyuq toji va devori ostidagi nozik plastinkalar (laminalar) yallig'lanishi bilan xarakterlanib, hayvonning ish qobiliyatini keskin pasaytiradi va ko'pincha qimmatli otlarning yaroqsiz holga kelishiga sabab bo'ladi. Kasallikning murakkabligi uning polietiologik tabiatida bo'lib, ko'plab tizimli omillar ta'sirida rivojlanadi. Shu bois, ushbu kasallikning zamonaviy diagnostikasi va kompleks davolash choralarini ilmiy jihatdan tahlil qilish veterinariya amaliyoti uchun o'ta dolzarbdir.

Etiologiya va patogenezi

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, revmatik yallig'lanish ko'pincha birlamchi kasallik emas, balki organizmdagi umumiy metabolik buzilishlarning klinik ko'rinishi hisoblanadi. Asosiy etiologik omillarga quyidagilar kiradi:

Oziqlantirishdagi xatolar: Uglevodlarga boy yem (konsentratlar) bilan haddan tashqari ko'p oziqlantirish, bu esa yo'g'on ichakda mikroflora balansining buzilishiga va endotoksinlarning qonga o'tishiga olib keladi.

Toksik ta'sirlar: Ovqat hazm qilish tizimidagi buzilishlar (kolikalar) yoki tug'ruqdan keyingi asoratlar natijasida yuzaga keladigan intoksikasiya.

Mexanik yuklama: Qattiq gruntta uzoq vaqt ishlash yoki bir oyoqdagi zo'riqishning ikkinchi oyoqqa o'tishi (og'ir jarohatlar natijasida).

Patogenezning asosida mikrosirkulyatsiyaning buzilishi va laminalardagi ishemiya yotadi, bu esa to'qimalarning nekroziga va natijada tuyuq suyagining siljishiga olib keladi.

Davolash strategiyalari

Zamonaviy veterinariya amaliyotida revmatik yallig'lanishni davolashda quyidagi yondashuvlar qo'llaniladi:

1. **Konservativ terapiya:** Yallig'lanishga qarshi nosteroid preparatlarni qo'llash orqali og'riqni kamaytirish va yallig'lanish mediatorlarini bloklash. Shuningdek, qon aylanishini yaxshilash uchun vazodilatatorlardan foydalanish.
2. **Simptomatik davolash:** Kasallikning o'tkir bosqichida tuyoqlarda sovuq muolajalar o'tkazish (muzli vannalar) patologik jarayonni sekinlashtiruvchi eng samarali usullardan biri sifatida e'tirof etiladi.
3. **Ortopedik parvarish:** Maxsus taqalar yordamida tuyoq suyagiga tushadigan bosimni qayta taqsimlash mumkin. Bu jarayon hayvonning og'riqni kamaytirishida va reabilitatsiyasida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Profilaktika

Revmatik yallig'lanishning oldini olishda eng muhim omil — bu parvarishlash va oziqlantirish gigiyenasiga rioya qilishdir. Ratsiondagi ozuqa tarkibini nazorat qilish, hayvonni haddan tashqari semirib ketishidan saqlash va erta bosqichdagi klinik belgilarni (tuyoq sohasidagi pulsatsiyaning kuchayishi, oqsoqlik) o'z vaqtida aniqlash muvaffaqiyat garovidir.

Xulosa:

Revmatik yallig'lanish — bu nafaqat mahalliy, balki umumiy organizm patologiyasi bo'lib, uni davolashda tizimli yondashuv talab etiladi.

Kasallikni erta aniqlashda krio-terapiya va farmakologik vositalarning kombinatsiyasi eng yuqori natijani beradi.

Profilaktik tadbirlar, xususan, rasionni optimallashtirish, kasallikning oldini olishda asosiy omil hisoblanadi.

Tahlillar natijalari shuni ko'rsatadiki, otlarda revmatik yallig'lanish (laminit) muammosi butun dunyo veterinariya tibbiyotida, xususan, MDH davlatlari va rivojlangan xorijiy mamlakatlarda dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Ushbu xulosalar quyidagilarga asoslanadi:

1. **Diagnostik yondashuvlarning evolyutsiyasi:** Rossiya va MDH mamlakatlari veterinariya maktablarida laminitni tashxislashda asosan klinik belgilar (tuyoq sohasidagi pulsatsiya, "o'tirgan holat") ustunlik qilsa, xorijiy (AQSh, Yevropa) tajribada digital radiografiya va venografiya kabi usullar orqali tuyoq suyagi rotatsiyasini millimetr aniqligida o'lchash keng joriy etilgan.
2. **Etiopatogenetik yondashuv:** Xorijiy tadqiqotlar (Pollitt, 2010; Belknap, 2015) laminit rivojlanishida metabolik sindrom va insulin rezistentligining o'rnini (endokrin laminit) asosiy omil sifatida belgilaydi. MDH davlatlaridagi ilmiy izlanishlar esa ko'proq alimentar (oziqlantirishga bog'liq) omillarga urg'u beradi. Ushbu ikki yondashuvni birlashtirish kasallikni erta aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.
3. **Davolash metodikasi:** Hozirgi kunda "oltin standart" deb hisoblanuvchi kompleks yondashuv: o'tkir bosqichda doimiy krioterapiya (tuyoqlarni muzli suvda saqlash), yallig'lanishga qarshi nosteroid vositalar (fenilbutazon) va ortopedik tuzatish (maxsus podkovalar yoki yelimli tayanchlar)ni o'z ichiga oladi.
4. **Profilaktika:** MDH tajribasi ko'rsatadiki, ratsionda konsentrat miqdorini cheklash va hayvonlarni o'tloqda o'tlatish rejimiga rioya qilish laminit xavfini 40-50% ga kamaytiradi. Xorijiy mutaxassislar esa "metabolik profil"ni doimiy nazorat qilishni tavsiya etishadi.

Yakuniy tavsiya:

O'zbekiston sharoitida sport va xizmat otlarini parvarishlashda xalqaro ilg'or tajribalarni (xususan, endokrin profilaktika va raqamli diagnostikasi) mahalliy ozuqa bazasi va parvarishlash xususiyatlari bilan integratsiyalash lozim.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Goodrich L.R., Nixon A.J. Medical treatment of osteoarthritis in the horse // Veterinary Clinics of North America: Equine Practice.- 2006.- Vol. 22(2).- P. 415-434. DOI: 10.1016/j.cveq.2006.03.001
2. Denoix J.M. Ultrasonographic examination in sport horses // Equine Veterinary Education.- 2014.- Vol. 26(3).- P. 142-153. DOI: 10.1111/eve.12106
3. Fortier L.A. Platelet-rich plasma (PRP) in equine medicine // Veterinary Clinics of North America: Equine Practice.- 2011.- Vol. 27(2).- P. 301-315. DOI: 10.1016/j.cveq.2011.05.001
- 4.
5. Belknap J.K. Equine Laminitis: Recent Insights into Pathophysiology and Management. // Veterinary Clinics: Equine Practice. - 2015. - Vol. 31(2). - P. 201-215. (AQSh).
6. Pollitt C.C. Equine Laminitis: A Revised Pathophysiology. // Equine Veterinary Journal. - 2010. - Vol. 42(S38). - P. 60-65. (Avstraliya/Xalqaro).
7. Kashirina L.G., Vasilev M.F. Sovremennie metodi diagnostiki i lecheniya laminitov u loshadey. // Veterinariya i kormlenie. - 2021. - № 4. - S. 32-35. (Rossiya).
8. Hood D.M. The pathophysiology of the acute phase of laminitis. // Journal of Equine Veterinary Science. - 2007. - Vol. 27(12). - P. 556-562. (AQSh).
9. Petukhov A.A. Etiologiya i profilaktika pododermatiti u sportivnix loshadey. - M.: Kolos, 2019. - 180 s. (Rossiya).
10. Bailey S.R., et al. Hyperinsulinemia as a cause of laminitis. // Journal of the American Veterinary Medical Association. - 2016. - Vol. 248(4). - P. 385-392. (AQSh).
11. Kostin A.P. Klinicheskie aspekty lecheniya otyochnogo laminitov v usloviyax intensivnogo ispolzovaniya loshadey. // Vestnik veterinarii. - 2022. - № 2. - S. 45-48. (MDH/Rossiya).
12. Eustace R.A. Laminitis: Diagnosis and treatment of the chronic case. // In: Ross M.W., Dyson S.J. (Eds.) Diagnosis and Management of Lameness in the Horse. - Elsevier, 2011. - P. 712-720. (Xalqaro).
13. Yulchiyev, J., Djabbarova, D. ETIOLOGY, PREVENTION AND TREATMENT OF RHEUMATIC INFLAMMATION HOOF IN HORSE // - Shttps://saarj.com/wp-content/uploads/paper/ACADEMICIA/2021/FULL-PDF/
14. Djabbarova, D. MODERN DIAGNOSIS AND TREATMENT OF FETLOCK AND CARPAL JOINT SYNOVITIS IN SPORT AND WORKING HORSES (LITERATURE REVIEW// - International Conference on Artificial Intelligence and Applications (ICAIA) // <https://worldsciencepub.com/index.php/icaia>.
15. J.B.Yulchiyev, M.E. G'oyipova, D.Kh. Djabbarova // CAUSES, CLINICAL SYMPTOMS AND TREATMENT OF RHEEMATIC INFLAMMATION IN HORSES // Ученый XXI века • 2021 • № 10 (81)
16. Djabbarova, D., Djumayeva, M. // TREATMENT OF LAMINITIS IN SPORT HORSES AND PREVENTION. // INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, EDUCATION // Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17453088>